

16 Αυγούστου 2016

Ενίσχυση των δεσμών Θεσσαλονίκης και Σερβίας μέσω των γραμμάτων

Πολιτισμός / Πολιτισμική κληρονομιά

Κωνσταντίνος Βόγδανος, MA Θεολογίας

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/2b5DMJf>]

Η τιμή του Αγίου Δημητρίου υπήρξε το απόλυτο πρότυπο πάνω στο οποίο δημιουργήθηκε η τιμή του Αγίου Συμεών. Τόσο τα θαύματα όσο και ορισμένες λεπτομέρειες είναι τόσο όμοια που μπορούν να αναχθούν κατευθείαν στο ελληνικό πρωτότυπο .

Τις σχέσεις της Θεσσαλονίκης και της Σερβίας μπορούμε να τις παρακολουθήσουμε και στα χρόνια του πρώτου μέλους της δυναστείας των Παλαιολόγων, του Μιχαήλ Η΄ (1259-1282) οπότε πιθανότατα η Θεσσαλονίκη να έπαιζε διαμεσολαβητικό ρόλο στις σερβοβυζαντινές σχέσεις.

Όσο και αν η αυτοανακήρυξη το 1346 του ηγεμόνα Στέφανου Ντουσάν σε «τσάρο» και η επέκταση της προσωρινής αυτοκρατορίας του μέσα σε βυζαντινά εδάφη της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας, αποτέλεσαν γεγονότα που ανέτρεψαν την πολύ καλή σχέση μεταξύ των δυο λαών, ωστόσο οι διάδοχοι του στον σερβικό θρόνο ήρθαν εγγύτερα στον ελληνικό κόσμο και ειδικά στον κόσμο της Θεσσαλονίκης. Οι δεσμοί αυτοί ενισχύθηκαν με την εξάπλωση των Σέρβων στο Άγιο Όρος, τον 14^ο αιώνα, τότε που η ελληνοσερβική προσέγγιση γνώρισε αξιολογότετη άνθηση. Σ αυτή την πολιτιστική προσέγγιση, συντέλεσαν τόσο ο ίδιος ο Ντουσάν όσο και ο πρίγκιπας Λάζαρος και ο γιός του δεσπότης Στέφανος Λαζάρεβιτς, οι οποίοι έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα γράμματα και τις τέχνες. Ένας άλλος πολύ σημαντικός παράγοντας της ελληνοσερβικής προσέγγισης αυτή την εποχή, ήταν η εξάπλωση στη Σερβία, της βυζαντινής ησυχαστικής κίνησης, η οποία με το ζήλο για την εμμονή στην Ορθοδοξία που καλλιεργούσε, έθετε σε δεύτερη μοίρα τις εθνικές διεκδικήσεις και διαφορές[6].

Μέσα σ' αυτό κλίμα, εμφανίστηκε στη Σερβία, ο ησυχαστής Ρωμύλος[7], ο οποίος μαθήτευσε στο μεγάλο Έλληνα ησυχαστή διδάσκαλο, Γρηγόριο τον Σιναΐτη[8]. Μετά το θάνατο του τελευταίου στη Βουλγαρία, το 1346, ο Ρωμύλος άρχισε να περιπλανιέται μεταξύ του Αγίου Όρους και της Αλβανίας και τελικά κατέληξε στη

Σερβία., όπου ο πρίγκιπας Λάζαρος του παραχώρησε τη Μονή Ραβάνιτσα, την οποία είχε ιδρύσει ο ίδιος. Έτσι μεταφέρεται εδώ η πνευματική ησυχαστική παράδοση του Γρηγορίου του Σιναΐτη. Μετά το θάνατο του Ρωμούλου, το 1379, καταφθάνει στη Σερβία ο έλληνας μαθητής του Γρηγόριος. Ο πρίγκιπας Λάζαρος χαιρέτισε την άφιξή του με ευμενή διάθεση και του έδωσε τη Μονή Γκόρνιακ για να ασκητέψουν αυτός και οι μαθητές του. Ο Γρηγόριος ανέδειξε τη Μονή σε μέγα πνευματικό κέντρο, στο οποίο πέρασε η πνευματική κληρονομιά του Γρηγορίου Σιναΐτη και γι αυτό το λόγο οι μοναχοί της ονομάστηκαν από τους Σέρβους «Σιναΐτες». Εκεί ο Γρηγόριος συνέγραψε στα ελληνικά τη βιογραφία του Ρωμούλου, η οποία μεταφράστηκε αμέσως στα σλαβικά και έγινε προσφιλέστατο ανάγνωσμα Ελλήνων, Σέρβων και Βουλγάρων. Ο ηρωικός θάνατος του πρίγκιπα Λάζαρου στο πεδίο της μάχης, στο Κοσσυφοπέδιο, το 1389, τον καθιστά στη συνείδηση του Σερβικού λαού ως ιερομάρτυρα και πλήθος κειμένων προέκυψαν, με τη συμβολή, βέβαια, του γιού του Στέφανου Λαζάρεβιτς. Ανάμεσα σ' αυτά διακρίνουμε το «*Λόγο περί του αγίου πρίγκιπα Λάζαρου*», αφιερωμένο στον ηρωικό θάνατό του και στην μετακομιδή των λειψάνων του, γραμμένο γύρω στα 1419-1420, από τον Έλληνα Αντώνιο Ραφαήλ τον Επαχτίτη. Κείμενο θρηνητικό, με έντονα στοιχεία μοιρολογιού, γραμμένο κατευθείαν στα σερβικά, όπως φαίνεται από την υψηλή στάθμη εκφραστικότητας της σερβικής γλώσσας του κειμένου, αποκαλύπτει έντονα στοιχεία της ελληνικής αρχαιότητας και μάλιστα ο Λάζαρος συγκρίνεται με τον Έκτορα. Άλλος πολύ αξιόλογος Έλληνας συγγραφέας της ίδιας περιόδου υπήρξε ο Νίκων ο Ιεροσολυμίτης. πνευματικός πατέρας της Ελένης, κόρης του πρίγκιπα Λαζάρου, χήρας του ηγεμόνα της Ζέτας Τζούρτζε Μπάλσιτς και μετέπειτα σύζυγος του Σάνταλ Χράνιτς, δούκα της Ερζεγοβίνης, με εξαιρετική καλλιέργεια και ελληνομάθεια, βοήθησε σημαντικά τον Νίκωνα στο έργο του. Ο Νίκων συνέταξε ένα ογκώδη σύμμεικτο κώδικα, ο οποίος περιείχε την «Εξαήμερο» του Μεγάλου Βασιλείου και έργα Πατέρων της Εκκλησίας.

[Συνεχίζεται]

[6] Ηλίας Ευαγγέλου, *Ο Ησυχασμός στον κόσμο των νότιων Σλάβων το ΙΔ΄ αιώνα. Επιδράσεις στον πνευματικό, εκκλησιαστικό και πολιτικό τους βίο*, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 2010, σ.72-73

[7] Ηλίας Ευαγγέλου, *Ο Ησυχασμός στον κόσμο των νότιων Σλάβων το ΙΔ΄ αιώνα. Επιδράσεις στον πνευματικό, εκκλησιαστικό και πολιτικό τους βίο*, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 201, σ.169-181

[8] Ηλίας Ευαγγέλου, *Ο Ησυχασμός στον κόσμο των νότιων Σλάβων το ΙΔ΄ αιώνα. Επιδράσεις στον πνευματικό, εκκλησιαστικό και πολιτικό τους βίο*, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, 201, σ.140-157

<http://bitly.com/2bbezNj>